

ALTERNATIVET

ET HELT ANDET LANDBRUG

Målsætninger, perspektiver og politiske forslag om landbrug og fødevarer.

For et grønt og progressivt Danmark i 2030.

ALTERNATIVET

I Alternativet elsker vi det danske landbrug!

I Alternativet elsker vi det danske landbrug. Vi ønsker at udvikle det – i stedet for at afvikle det. Vi ønsker, at vi i Danmark skal producere fremtidens sunde, grønne fødevarer. At landbruget skal have en central plads i det bæredygtige samfund, som er Alternativets vision.

Det kræver dog en markant omstilling. Ja, vi vil gå så langt som at sige, at det kræver en landbrugsrevolution.

En omstilling, der skal favne erhvervet på den lange bane

Vi ønsker ikke en omstilling, der går imod landmændene. Nej, vi ønsker en omstilling, som skal favne erhvervet – også på den lange bane. For det danske landbrug har et enormt potentiale. Både for det danske samfund i form af produktion af de fødevarer, vi spiser og lever af. Men også på globalt plan. Danmark skal være bannernfører og fyrtårn. Vi skal gå forrest og skabe de fødevarer og den fødevarerproduktion, som hele verden har brug for.

Alternativets tre overordnede målsætninger

Alternativet har tre overordnede målsætninger på landbrugsområdet.

- Vi skal have et 100 procent regenerativt landbrug, hvor naturen inviteres ind – ikke udpines. Lige nu udpiner vi jorden i en grad, så fremtidens generationer får svært ved at dyrke mad.
- Vi skal kun producere det kød, vi selv kan spise. Det vil betyde en reduktion af kødproduktionen på 86% og en CO₂-reduktion på 8,2 millioner tons CO₂e. I stedet skal dansk landbrug producere og eksportere grønne fødevarer.
- Vi skal udfase den konventionelle husdyrproduktion. Alt for mange dyr lever i dag et mareridt i landbruget. De dyr, vi skal holde, skal have det markant bedre. De skal have plads og adgang til det fri.

Det er afgørende for klimaet, naturen og miljøet, at vi kommer ind i kampen for en bæredygtig fødevarerproduktion. For os - men ikke mindst for de næste generationer. Vi er en del af naturen. Det skal vi forstå og leve efter.

ALTERNATIVET

Vi ønsker, at det danske landbrug bliver en reel frontkæmper imod nutidens landbrugskultur. At det bliver en medspiller i omstillingen til Det Bæredygtige Samfund.

De første skridt!

Dette udspil beskriver, hvordan vi tager de første skridt. Først udpensles den overordnede vision og de tre målsætninger.

ALTERNATIVET

Den overordnede vision: Et helt andet landbrug

Alternativets vision for landbruget er en omstilling til 100 procent regenerativt landbrug.

Jordens og menneskers sundhed er fuldstændig forbundet. Dét princip eksisterer i tanken om det regenerative landbrug, som er kernen i den landbrugsrevolution, Alternativet ønsker. Det betyder, at naturen skal tænkes ind i landbruget og fødevarereproduktionen. Lige nu udpines jorden, grundvandet forurenes og dyr lider i alt for mange dele af landbruget.

Når vi producerer mad på markerne, må vi gøre det ud fra et princip om, at vi skal genopbygge jorden, mens vi dyrker den. For os er det et meget logisk princip, der f.eks. betyder, at landbruget skal gøres 100% giftfrit. Hvis naturen skal tænkes ind i landbruget, kræver det et grundlæggende kursskifte.

Kødproduktionen skal reduceres med 86%, og produktion af plantebaserede fødevarer til mennesker skal opprioriteres.

Det største problem for den danske natur og biodiversitet - og hovedårsagen til at den forsvinder - er pladsmangel og manglende fysisk sammenhæng.

Husdyrproduktionen i dansk landbrug står for 90 % af landbrugets CO₂-udledning og er desuden meget pladskrævende. Produktionen af mad til dyrene er den massivt største arealforbruger i Danmark og fylder næsten halvdelen af Danmarks samlede areal. Derudover optager den store danske soyaimport (primært svinefoder) også et dyrket areal, som tidligere var skov, i Sydamerika på størrelse med Sjælland. Der skal lukkes ned for soyaimporten, hvilket vil reducere den globale CO₂-udledning med cirka 6,16 millioner tons CO₂e.

Alternativets ambition er, at vi skal reducere vores kødproduktion til den mængde, vi selv kan spise. Det vil reducere CO₂-udledningen fra landbruget med cirka 86% og give en total CO₂-besparelse på 8,2 millioner tons CO₂e.

Skruer vi drastisk ned for kødproduktionen, kan vi på et langt mindre areal dyrke markant mere mad til flere mennesker.

Ved produktion af kød og mejeriprodukter går henholdsvis 40 %, 50 %, 75 %, 90 % og 96 % (æg, kylling, mælkeprodukter, gris og ko) af kalorierne og proteinerne tabt i forhold til en plantebaseret produktion. Det er derfor ineffektivt fødevarer-

ALTERNATIVET

mæssigt at satse på husdyrproduktion fremfor plantebaseret mad. Derudover vil en markant omlægning af den konventionelle husdyrproduktion til plantebaseret fødevarerproduktion, ville der med uændret arealforbrug kunne brødfødes 49 mio. mennesker årligt, hvilket er mere end det tredobbelte af, hvad landbruget kan brødføde i dag.

Opprioriteringen af plantebaseret fødevarerproduktion er desuden i sig selv en mulighed for at øge beskæftigelsen i dansk landbrug. Det estimeres, at der vil kunne skabes mellem 9.000 og 27.000 nye arbejdspladser indenfor fødevarersektoren, hvis det lykkes Danmark at opnå mellem en og tre procent af det globale marked for plantebaserede fødevarer.

Derudover er der hele spørgsmålet om dyrevelfærd og -etik. Alt for mange dyr lever i dag et mareridt i dansk landbrug.

Bæredygtighed handler om et helhedsorienteret blik på, hvordan vi lever. **Et sundt og bæredygtigt landbrug indebærer derfor også et opgør med den konventionelle husdyrproduktion.** Med fiksering, fysiske indgreb uden bedøvelse og uden frihed, naturligt lys og luft. Et reelt bæredygtigt landbrug kan i Alternativets optik ikke indebære lidelse i det omfang, som det nuværende landbrug byder dets produktionsdyr.

For Alternativet er det afgørende, at vi skaber et landbrug, som sikrer, at vi kan leve med naturen og ikke kun af den – for vores egen, vores børns, og planetens skyld. Der er håb, men det kræver store forandringer i måden, vi lever på.

Regenerativt landbrug: Hvad betyder det?

Regenerativt landbrug er et paraplybegreb for en måde at holde landbrug på, hvor landbruget omfavner naturen.

Når vi udfaser det konventionelle landbrug og erstatter det med et regenerativt landbrug, giver vi plads til skovlandbrug, permakultur, økologi og biodynamik. Vi laver naturpleje, vi øger humuslaget i jorden, vi binder CO₂ i jorden, og vi sætter dyrene fri.

Med omstilling til regenerativt landbrug siger vi én gang for alle farvel til kunstgødning, pesticider, heftig pløjning og monokultur, så jorden ikke udpines. Vi sikrer derved, at der i fremtiden fortsat vil være jord at dyrke mad på.

Vi ser et regenerativt landbrug, hvor vi med flere mindre bedrifter øger beskæftigelsen samtidig med at vi skaber større diversitet i produktionen. Vi kan producere langt flere fødevarer til et stadig voksende marked, da fødevarerne vil være plantebaserede.

Historien om landbruget: De store udfordringer

Historisk har landbruget været en central del af det danske samfund. Det har givet arbejde til mange. Det har givet mening til mange lokalsamfund. Og det har givet mennesker en forståelse for naturen, og miljøet.

Men det er ikke længere sådan. Antallet af danske bønder er historisk lavt. I 1966 var der 300 tusinde beskæftigede i den primære landbrugsproduktion. I 2015 var der knap 64 tusinde beskæftigede i den primære landbrugsproduktion.

Landbrugets forurening af den danske muld og det globale klima er for stor. Og så har den politiske påvirkning fra landbrugets lobbyorganisationer på den politiske arena holdt hånden under erhvervet for længe.

Den tid skal være slut nu.

Vi kan ikke længere tale klimapolitik i Danmark uden at tale om landbrug. Det danske landbrug har et kæmpe potentiale i Danmarks grønne omstilling. For der er så meget, vi kan gøre bedre. Der er en masse lavthængende frugter og grøntsager, som kan høstes og bidrage positivt til det danske klimaregnskab. Samtidig med, at vi passer bedre på vores kroppe, dyr, grundvand, natur og miljø.

ALTERNATIVET

Det første politiske skridt

En omlægning i den størrelsesorden, som Alternativet ønsker det, kræver en lang række politiske forandringer. De følgende prioriteringer og politiske forslag markerer det første skridt.

Politisk omprioritering: Omlægning og bedre udnyttelse af landbrugsstøtte.

Alternativet vil kæmpe for reform af EU's landbrugspolitik, så færre støttekroner går til uproduktiv hektarstøtte og mere til samfundsgavnligt formål (klima, natur, miljø, dyrevelfærd). Vi vil også kæmpe for, at de nationale muligheder, der allerede eksisterer, bruges langt mere og meget bedre.

Offentlig støtte bør aldrig gå til produktionsformer, som svækker vores fælles natur, miljø og drikkevand eller øger belastningen af klimaet og tabet af biodiversitet. Derfor mener Alternativet, at så meget som muligt af den del af EU's landbrugsstøtte, der gives som passiv produktionsstøtte i Danmark – grundbetalingen – skal overføres til støtteordninger i søjle 2.

EU's landbrugsstøtte er opdelt i to søjler: Søjle I, hvor midlerne først og fremmest uddeles til landmænd efter, hvor meget jord de ejer ("direkte hektarstøtte"), og søjle II, som har fokus på at fremme grønne tiltag indenfor landbruget (klima, miljø, natur, dyrevelfærd mv).

I den nyeste revidering af landbrugspolitikken er der dog kommet nye krav om grøn øremærkning under søjle I, der skal anvendes mindst 22 pct. af midlerne i søjle I til eco schemes i 2023 og 2024, og 25 pct. for årene 2025-2027.

Medlemslandene har mulighed for at omdirigere en del af støtten fra søjle I til søjle II, men det er en mulighed Danmark indtil videre kun har udnyttet i meget begrænset omfang. Med den såkaldte "fleksprocent" kan EU-medlemslandene nemlig selv vælge at overføre op til 15% af støtten fra søjle I til søjle II.

Danmark omdirigerede kun ca. 7 % fra søjle I til søjle II i 2021, og har hidtil lagt vægt på at bevare hektarstøtten, og dermed fremmet udviklingen mod store industrialiserede landbrugsvirksomheder.

Alternativet mener, at Danmark skal udnytte muligheden for at bruge de 15% af støttemidlerne på bæredygtige landbrugsformer. På længere sigt vil vi arbejde

ALTERNATIVET

for, at 100 pct. af støtten bliver betinget af miljømæssig bæredygtig produktion. Derudover bør der også gives mere støtte pr. hektar til dyrkning af menneskeføde og mindre støtte til produktion af dyrefoder.

For perioden 2023-2027, modtager Danmark 6,4 mia. kr. under søjle I samt 565 mio. kr. under søjle II. Vi ønsker at overføre den fulde andel fra søjle I til søjle II.

Politisk prioritering: En landbrugsfond til smidig omlægning, generationsskifter, billig långivning, etc.

Alternativet vil oprette en fond til at understøtte omlægningen af landbruget. Fonden kan kaldes "Landbrugets omstillingsfond" og vil skulle støtte landmænd, som går forrest i omlægningen.

Fonden vil have til formål at sikre en smidig, men konsekvent overgang fra udpræget animalsk til udpræget plantebaseret produktion.

Fonden vil kunne sikre økonomisk bistand til landmænd, som lægger om, og den vil kunne yde støtte til generationsskifte, efteruddannelse af landmænd, rådgivning og billig långivning til etablering af nye landbrug (gerne mindre andelslandbrug), som vil producere plantebaserede fødevarer.

Fonden kan desuden give forkøbsret til plantebaserede fødevarereproducerende landbrug, hvor nuværende ejere med konventionelt landbrug ønsker at sælge, eller går konkurs (pt. ca. 150 årligt). I denne sammenhæng kan fonden arbejde med multifunktionel jordfordeling, hvor arealer omfordeles og kan videresælges til bl.a. yngre landmænd, som selv henvender sig med et ønske om opkøb og lyst til den grønne omstilling. I forbindelse med jordfordelingen skal det samtidig prioriteres, at nye natur- og skovområder lokaliseres optimalt i forhold til at skabe større og mere sammenhængende natur.

Optimalt set ønsker Alternativet desuden at implementere en ordning, hvor fonden kan opkøbe forgældede landbrug. Dette kunne foregå i samarbejde med Finansiell Stabilitet og banker med fokus på investering i landbrug. Den opkøbte jord skal forvaltes bæredygtigt og forpagtes med et dekret om økologisk fødevarereproduktion.

Alternativet vil også arbejde på at lempe regelsættet for produktion og forarbejdning, når der er tale om produktion i mindre skala til lokal afsætning. Bureaukratiet kan mindskes uden at gå på kompromis med fødevareresikkerheden.

Fondens økonomi

For det første vil Alternativet tilbagerulle Transportaftalen/Infrastrukturaftalen tilbage – mere om det nedenfor.

ALTERNATIVET

Desuden vil Alternativet arbejde for at dirigere en stor del af midlerne fra EU-landbrugsstøtte ind som finansiering af fonden. Disse midler varetages pt. af Landbrugsstyrelsen.

Midler kan desuden tilvejebringes ved omlægning af en del af den statslige støtte til landbruget samt ved at invitere private og institutionelle investorer (pensionskasser mv.) til at være medinvestorer i fonden, som kan være afkastgivende ved f.eks. ydelse af billige lån til omstilling af landbrug og nye investeringer i fødevarereproduktion.

Beregninger

Først og fremmest ønsker Alternativet at rulle investeringerne i den indgåede Transportaftale/Infrastrukturaftale tilbage.

Aftalen anvender 51,7 milliarder kr. til nye vejinvesteringer og 12,1 milliarder kr. til vedligeholdelse. Det giver 63,8 milliarder kr., hvor vi ønsker, at de 50 milliarder kr. skal indgå i fondens grundkapital. Derudover vil vi afsøge fremmedkapital på tilsvarende 50 milliarder kr. fra banker og pensionskasser. Det vil samlet set give en kapital på 100 milliarder kr. til fondens arbejde.

Politisk forslag: Der pålægges landbruget en markant CO₂-afgift

Folketinget står overfor meget snart at skulle beslutte sig for, i hvilket omfang landbruget skal bidrage til indfrielse af den nationale målsætning om 70 %-reduktion af drivhusgasser inden 2030. Mens det er vedtaget, at stort set resten af samfundet skal betale en markant CO₂-afgift, er landbruget indtil videre gået fri.

Alternativet mener, at landbruget på linje med resten af det danske samfund bør tage sin del af opgaven med at reducere drivhusgasudslippet og derfor underlægges de samme CO₂-afgiftsvilkår som andre samfundssektorer. Det vil ifølge både Klimarådet og De Økonomiske Vismænd være det samfundsøkonomisk rigtige at gøre.

Politisk forslag: Der indføres differentieret moms på fødevarer

Alternativet vil arbejde for, at det skal være billigere at gøre det rigtige for forbrugerne, så de bedre kan understøtte landbrugets omlægning fra det animalske til det vegetabiliske. Der skal derfor indføres differentieret moms på fødevarer, så grøntsager bliver billigere og kød og mejeriprodukter dyrere.

ALTERNATIVET

Politisk forslag: Offentlige køkkener skal tilbyde plantebaserede måltider

Det er oplagt, at staten og kommuner mv. skal fremme den grønne omstilling, og at der skal tilbydes sunde og velsmagende plantebaserede måltider i offentlige køkkener. Det vil reducere vores fælles CO₂, drive markedet for plantemad og ikke mindst, vil det inspirere befolkningen til grønnere retter.

Trods visse spæde initiativer i denne retning, er der fortsat ikke rigtig sket noget på dette felt. Alternativet vil arbejde for, at personalet i de offentlige køkkener efteruddannes i at tilberede sunde og velsmagende plantebaserede måltider, og at der indføres et lovkrav om, at de offentlige køkkener skal udbyde plantebaserede måltider.

Politisk forslag: Mindre gift i hverdagen

I Alternativet ønsker vi at arbejde hen mod en giftfri fremtid, hvor hensynet til forbrugere og miljøet vægtes højere end i dag – både hvad angår produktion, forbrug og bortskaffelse af varer og produkter, der indeholder kemi.

Hver dag udsætter vi miljøet og os selv for kemiske stoffer, f.eks. i vores drikkevand, plastikprodukter, fødevarer, elektronik, legetøj, rengøringsmidler og meget andet.

Alternativet ønsker at udfase brugen af sprøjtegifte og gødning i dansk landbrug, så vi kan være sikre på, at vores drikkevand og fødevarer ikke indeholder rester af giftige pesticider. Vi ønsker også at hæve afgifterne for de midler, der forurener og skader vores natur, miljø og drikkevand mest. Samtidig vil vi lægge afgift på fødevarer, der er fremstillet med brug af pesticider mv., så man ikke kun pålægger afgiften i produktionsfasen, men også gør økologiske varer mere prisattraktive for forbrugere.

Det vil kræve ændringer i momsdirektivet, som gør, at det bliver muligt at skelne mellem produkter og produktionsmetoder. Det er derfor en af Alternativets prioriteter til den kommende Europapolitiske aftale, at Danmark på EU-niveau arbejder for at muliggøre disse tiltag.

Politisk forslag: Alle landbrugsdyr skal have adgang til udeareal

Ingen husdyr skal leve hele deres liv stuvet sammen på små indendørsarealer. Der skal for alle husdyr indføres nærmere bestemmelser vedrørende deres muligheder for at komme ud i det fri, så de bedre kan få dækket deres naturlige adfærdsmæssige, fysiologiske og sundhedsmæssige behov.

ALTERNATIVET

Politisk forslag: Stop sojaimporten og giv plads til græs og andre proteinafgrøder

Dansk landbrug skal være selvforsynende med foder, da vores høje import til husdyrhold er meget klima- og naturbelastende. Dette kræver, at den samlede husdyrproduktion i Danmark reduceres, og at der udvikles nye metoder til dyrkning af proteinholdigt foder.

Importeret soja, der i dag bruges til dyrefoder skal erstattes med andre proteinkilder som f.eks. græsprotein og andre flerårige afgrøder. Græs kan gennem bioraffinering blive foder til køer, grise og fjerkræ. Og hvis vi omlægger flere korn- og majsmarker til græsmarker mv, som opsamler kulstof, kan vi sænke CO₂-udledningen markant. Hvorfor importere foder med et enormt klimaaftryk, hvis vi kan producere vores eget? Konkret ønsker Alternativet et totalforbud mod sojaimport, så husdyrproduktionen i højere grad bliver baseret på dansk produceret foder.

Politisk forslag: Der indføres et effektivt stop for rutinemæssig halekupering af grise og mod kastration uden bedøvelse

Mens det er forbudt med rutinemæssig halekupering af pattegrise, har dansk landbrug praktiseret dette i årtier til trods for kritik fra EU. Det, mener Alternativet, skal standses. Pattegrise skal endvidere ifølge EU-regler også bedøves ved kastration, men næsten halvdelen af de foretagne kastrationer i de danske svinestalde foregår fortsat uden bedøvelse.

Politisk forslag: Kalve, pattegrise og kyllinger skal være sammen med deres mødre indtil de er psykologisk og fysiologisk klar til adskillelse

I dag tages kalve fra deres mødre 12-24 timer efter fødsel, kyllinger ser ikke mødre, og pattegrise tages fra så tidligt at de får medicin for at dæmpe de negative effekter. Det resulterer i overforbrug af antibiotika og stigning i pandemier. Derfor mener Alternativet, at kalve, pattegrise og kyllinger skal være sammen med deres mødre, indtil de er psykologisk og fysiologisk klar til adskillelse.

Politisk forslag: Der etableres et stop for eksport af smågrise

I dag eksporterer dansk landbrug årligt 14 mio. smågrise primært til andre EU-lande. Denne produktion og transport udgør en særlig grad af dyremishandling. Trods politisk opmærksomhed, især om de ulidelige forhold for smågrise under transporten, er statskontrollen lemfældig, og der konstateres hele tiden eksempler på overtrædelser af reglerne, som ikke engang i sig selv sikrer ordentlige

ALTERNATIVET

forhold for grisene. Denne form for produktion og transport anser Alternativet for at være en uacceptabel form for dyremishandling, som skal stoppes.

Politisk forslag: Ægproduktion skal udrenses for benbrud

Mere end 85 % af de danske æglæggende høns - uanset om hønseholdene er økologiske eller konventionelle - har brud på deres brystben. Hønsene er fremavlet til at danne større æg, end der er plads til i deres kroppe. Det betyder på den ene side, at der kan produceres mange og store æg, mens der samtidig kan spares på plads og foder til hønsene. Samtidig betyder det, at det er den absolutte hovedregel, at de æglæggende høns lider under at brække brystbenet for at kunne møde industriens krav om æglægning.

Alternativet mener, at den nuværende situation er i soleklar modstrid med dyrevelfærdsloven. For at kunne skabe et tidssvarende landbrug må dyrevelfærdsloven skærpes og håndhæves, så systematisk brystbensbrud hos langt størstedelen af æglæggende høns ikke kan tolereres. Med andre ord skal det ikke være tilladt at producere æg, hvis præmissen er, at dyr systematisk skal lide under det.

Politisk forslag: Der etableres et stop for fiksering og indespærring bag tremmer og gives mere plads til søer, køer og høns

Søerne i den konventionelle husdyrproduktion er fikserede i tremmebåse i mere end halvdelen af deres korte liv, og danske kalve spærres inde bag tremmer. Et slagtesvin på 100 kg har et eget areal på kun 0,65 m², ligesom høns, der leverer skrabeæg, og burhøns aldrig kommer udendørs, og er stuvet sammen, så de lever 9-10 høns per m².

Politisk forslag: Der indføres forbud mod minkavl og al anden pelsavl i Danmark

Danmark er snart blandt de sidste lande i Europa, som ikke har forbudt minkavl og andre former for pelsavl. Pelsavl er dyremishandling. Minkavlen, som historisk har udgjort langt hovedparten af dansk pelsdyravl, er desuden en produktionsform, som forurener med ammoniak og drivhusgasser, og som udgør en meget potent risikofare i form af zoonoser, som det oplevedes i Danmark med COVID-19. Alternativet vil arbejde for et generelt og hurtigt indført forbud mod pelsavl i Danmark.

ALTERNATIVET

Politisk forslag: Der indføres et forbud mod brug af menneskeføde som fx kornafgrøder, rapsolie, majs mv. til biogas og biobrændsler

Det er uanstændigt i en verden, hvor der tales om en fødevarekrise, og hvor fattige mennesker sulter, at danske fødevarer som fx rapsolie, hvede mv. bruges til at producere biobrændsler (tilsætning til diesel og benzin, biogas mv.). Denne anvendelse må anses for at være yderligere problematisk, fordi det har negativ klimaeffekt og medfører rationeringer og prisstigninger på de samme produkter, når de anvendes som fødevarer. Alternativet ønsker dette stoppet.

Politisk forslag: Der foretages mere effektiv udtagning af lavbundsjord

De danske landmænd ejer langt hovedparten af det danske landskab, som udnyttes intensivt til dyrkning af foderafgrøder til husdyrindustrien. I årevis har det været oplagt at reducere landbrugets klimaforurening og genskabe tabt natur ved at udtage uproduktive lavbundsjord, men til trods for at store summer af skattemidler har været og er afsat til frikøb af disse jorde, sker der ikke en nævneværdig udtagning. De manglende resultater skyldes slappe regler baseret på frivillighed, og vi vil derfor stramme reglerne, så den ønskede udtagning kommer til at ske. Alternativet vil derfor bl.a. styrke de lovgivningsmæssige muligheder for, at de involverede myndigheder effektivt kan foretage ekspropriation af lavbundsjord mod fuld erstatning til landmændene.

Politisk forslag: Offentlige måltider skal være plantebaserede

I Danmark bliver der hver dag serveret i mellem 650.000 og 800.000 offentlige måltider om dagen. Disse skal i udgangspunktet være plantebaserede med en mulighed for tilvalg af kød – ikke den anden vej rundt. Det vil sænke vores CO₂-udledning at erstatte kød med andre grønne proteinkilder, og så vil det skabe efterspørgsel efter grønne fødevarer og drive markedet for omlægningen af fødevarerproduktionen. Derudover vil det øge folkesundheden og ikke mindst danne og uddanne de næste generationer i at leve mere grønt og bæredygtigt.

Politisk forslag: Gratis, grøn skolemad til alle børn

Alle børn i Danmark skal tilbydes et gratis, vegetarisk måltid i skolen. I Alternativet ønsker vi at værne om vores børns læring, og det gør vi bedst muligt ved at se på deres kost. Et solidt og sundt måltid er altafgørende for en lærerig skoledag. For sunde børn lærer bedst. Vi foreslår derfor gratis vegetarisk skolemad til alle danske børn.

ALTERNATIVET

Derved kan vi introducere vores børn for en plantebaseret kost, som både er sund for dem og for kloden. Og så er det et tiltag, som vil imødekomme den sociale ulighed i sundhed, som forskelle i kvaliteten af madpakker forårsager.

Politisk forslag: Vi skal have en madspildsfond

Vi skal oprette en fond, der kan sætte en stopper for det massive spild af mad. En fond, der understøtter initiativer til at komme madspildet til livs.

540.000 ton spiselig mad bliver smidt ud hvert år – i Danmark alene. Det sker i en tid, hvor ressourcerne er knappe, og fødevarepriser stiger og stiger. En madspildsfond skal understøtte de mange initiativer for stop for spild af mad, der eksisterer i vores samfund, men som i alt for høj grad lider under at være civile projekter, der savner økonomisk sikkerhed.

ALTERNATIVET

Appendix: Videnskabsmæssig baggrund for udspilletets målsætninger

Dansk landbrug i dag

I Danmark står landbruget for over 1/3 af det samlede udslip af klimagasser, og den helt overvejende del af landbrugets udslip stammer fra den animalske produktion med tilhørende foderafgrøde-dyrkning.

I dag benyttes under 10 % af det samlede danske landbrugsareal til at producere mad direkte til mennesker (grøntsager, bælgfrugter, kartofler mv.).

Danmark og Bangladesh har i dag verdensrekord i at være mest opdyrkede, og Danmark har tillige verdensrekord i produktion af antal husdyr set i forhold til landets størrelse og befolkningsantal. Årligt både dyrkes og importeres enorme mængder dyrefoder, og der produceres årligt omkring 200 millioner husdyr.

Dansk landbrug er på den måde havnet i en blindgyde, hvor det i praksis modarbejder politiske målsætninger vedrørende klima, miljø, natur, dyrevelfærd, fødevareresikkerhed, sundhed og global retfærdighed.

Samtidig er dansk landbrugs betydning for den danske økonomi meget begrænset, og tallene for landbrugets betydning for beskæftigelsen, eksporten og erhvervets bidrag til nationaløkonomien følger reelt en afviklingskurve.

Hertil kommer, at danske landmænd i dag er fuldstændig afhængige af konstant økonomisk støtte fra staten og EU, som desværre bidrager til at fastholde den nuværende produktionsform fremfor at understøtte den ønskede og nødvendige omlægning.

Alt dette er der ganske bred enighed om blandt eksperter og de fleste politikere, men enigheden har eksisteret længe og uden, at der bliver gjort noget ved situationen. Adskillige og drypvise politiske initiativer ("landbrugspakker", "naturpakker", "vandplaner" mv.) har set dagens lys, men de har ikke ændret på de grundlæggende betingelser og strukturer, og de har reelt været stort set virkningsløse.

Samtlige initiativer har taget - og tager - stort hensyn til landbrugets helt kortsigtede økonomiske interesser og er baseret på frivillige aftaler med de enkelte landmænd samt på urealistiske forhåbninger om, at teknologiske løsninger ligger lige rundt om hjørnet.

ALTERNATIVET

Vi vil arbejde for at udfase den konventionelle husdyrproduktion inden år 2030. Sker dette ikke, vil Danmark ikke, på en samfundsmæssig retfærdig og fornuftig måde, kunne nå i mål med den nationale klimamålsætning om 70 % reduktion af drivhusgasudslip, ligesom mange andre nationale og EU-politiske målsætninger og forpligtelser vedrørende bl.a. nitrat, havmiljø, natur og dyrevelfærd ikke vil kunne indfries.

De tørre tal:

Beskæftigelse, eksport og BNP: I 1960 var der omkring 200.000 landbrug i DK, nu er der omkring 8.000 heltidsbedrifter tilbage.

Tidligere var der omkring en halv million mennesker beskæftiget i landbruget og følgeindustrier, nu er der ca. 100.000, og omkring 1/3 heraf er lavtlønnede øst-europæere. Mens landbruget tidligere stod for omkring halvdelen af den samlede danske eksportværdi, er tallet nu på omkring 17 %.

Landbruget stod tidligere for 14% af det danske bruttonationalprodukt, nu udgør det under 2%.

Klima, natur, miljø og sundhed: Til trods for årtiers massive økonomiske støtte til landbruget er dets økonomiske, eksport- og beskæftigelsesmæssige betydning aftaget, og dets negative eksternaliteter øget voldsomt.

I dag står dansk landbrug for over 1/3 af Danmarks samlede drivhusgasudledning, og andelen er stigende, og erhvervet udgør suverænt den alvorligste presfaktor for Danmarks natur og miljø.

Desuden er de produkter, som landbruget producerer (kød og mejeriprodukter) forbundet med udbredelsen af de mest almindelige danske livstilssygdomme (bl.a. type 2-diabetes, hjerte og kredsløbsforstyrrelser og forhøjet blodtryk).

2. Det nuværende landbrugs samfundsmæssige betydning og gevinster ved grøn omlægning

I det følgende gives en kort status på landbrugets betydning for Danmarks økonomi, klimainsats, miljø- og naturforhold samt for dyrevelfærd, fødevarerikkerhed og sundhed. Under hvert delemne gives også en kort vurdering af, hvad en grøn omlægning af landbruget vil have af gavnlige effekter.

ALTERNATIVET

Økonomi

Den nuværende situation

I dag bidrager dansk landbrug med under 2 % til bruttonationalproduktet (mod 20 % for 100 år siden). Landbrugets samfundsøkonomiske betydning, målt som bruttoværditilvæksten, er i dag ifølge tal fra Miljø- og Fødevareministeriet kun lidt over 1 %.²

Danmark eksporterer for omkring 60 mia. kr. mejeriprodukter, døde og levende husdyr og æg årligt. Tal fra Danmarks Statistik viser, at økologiske husdyr kun udgør en helt marginal andel heraf. Modsat år tilbage overgås landbrugseksporten nu hvert år markant af dansk eksport af medicin, maskiner mv.³ Ser man som et eksempel på svineindustrien, produceres der årligt omkring 32 millioner grise, hvoraf 90 % eksporteres som slagtesvin og smågrise. Grise er et omkostningstungt "lavprisprodukt", og indtjeningen på hvert enkelt dyr er ekstremt lav, så kun store og voksende produktioner kan overleve. Hele denne subsektors årlige økonomiske overskud er i gennemsnit ca. 4 gang mindre end Novo Nordisks.

Der er knap 40.000 jobs forbundet med den konventionelle husdyrproduktion (den primære landbrugsproduktion minus gartnerier mv.), ligesom der er et tilsvarende antal arbejdspladser indenfor forarbejdning, pakning, transport osv.

Ejerne af de danske husdyrindustrier har i stigende grad vanskeligheder med at rekruttere danske staldarbejdere, og 40 % af det samlede antal medarbejdere i husdyrindustrien er nu lavtlønnede østeuropæere,⁴ og flere og flere personer fra Afrika og andre fattige verdensdele får job i staldene og på slagterierne.

Arbejdsvilkårene for de ansatte i landbruget og på slagterierne hører til de dårligste i Danmark. Dette kom bl.a. frem i offentligheden for nylig, da slagterier måtte lukke, fordi de lavtlønnede østeuropæiske slagteriarbejdere boede på fællessovesale og udgjorde en slags epicentre for COVID-19-smitte.

Modsat tidligere er landbrugsstøtten fra EU nu mindre end det årlige danske bidrag til EU's fælles budget. Langt størstedelen af EU-støtten går til den konventionelle husdyrproduktion og den tilhørende dyrkning af foderafgrøder (byg, hvede, majs, raps), som står for 80 % af landbrugets samlede arealforbrug. Ifølge tal fra Udenrigsministeriet betalte den danske statskasse et bruttobidrag til EU på ca. 20 mia. kr., mens dansk landbrug ifølge Landbrugsstyrelsen modtog ca. 7,3 mia. kr. i EU-støtte (hvilket divideret med antallet af heltidslandbrug i Danmark giver knap en mio. kr. pr. landmand)^{5 71}

ALTERNATIVET

EU-støtten består primært i hektarstøtte således, at landmænd med store jordarealer får hovedparten af støtten, mens mindre landbrug kun får lidt. Dette skubber til en centralisering hen mod færre og større landbrug. Det er imidlertid op til de enkelte EU-medlemslande, om de vil omfordele støtten, så mindre anvendes som direkte hektarstøtte og mere til lokaludvikling, grønnere og mere bæredygtige produktionsformer mv. Skiftende danske regeringer, inklusiv den nuværende, har aldrig for alvor benyttet sig af denne omfordelingsmulighed.

De danske landmænd udgør landets mest forgældede erhvervsgruppe, og mange, især mindre lokale bankers overlevelse, er afhængig af tilbagebetalingen af landmændenes gæld, som i dag er på cirka 300 mia. kr. ifølge Nationalbanken.⁶

Danske landmænds rekordstore gæld er et tydeligt tegn på en ikke-bæredygtig produktion. Ca. 150 danske landbrug går fallit årligt. Gælden i de nedlagte og eksisterende bedrifter udgør en alvorlig hindring for et generationsskifte i erhvervet, hvor gennemsnitsalderen nærmer sig 60 år, og hvor kun ca. 6 % af landmændene med egen bedrift er under 40 år.⁷ Den yngre generation har ikke mod på at overtage den store gæld eller lyst til at stå for de meget store investeringer, der kræves ved erhvervelse af eget landbrug.

Økonomiske gevinster ved omlægning

Mange analyser foretaget af bl.a. Tænk tanken CONCITO, Konsulentfirmaet Boston Consultant Group og Københavns Universitet angiver, at der er et hurtigt voksende verdensmarked for sunde, plantebaserede fødevarer. Ændres dansk landbrugs fokus fra produktion af dyrefoder, kød og mejeriprodukter til plantebaserede fødevarer, er der et stort potentiale for at vende den nedadgående kurve over indtjening, eksport og beskæftigelsen i dansk landbrug.^{8,9}

Holland er i dag stor eksportør af grøntsager til verdensmarkedet. I Holland dyrkes et samlet landbrugsareal, der er væsentligt mindre end det danske, mens de hollandske landmænd årligt henter imponerende 693 mia. kroner (2019) hjem, mod dansk landbrugs 119 mia. kroner.^{10 11 12}

Samtidig har den hollandske regering besluttet aktivt at nedlægge store dele af dets industrialiserede animalske landbrug på grund af erhvervets voldsomt store kvælstofforurening. Regeringen vil have reduceret denne forurening med 50 % inden 2030, og har afsat 200 mia. kr. til formålet. Pengene skal bruges til at støtte bønder, der vil omlægge til grønnere produktionsformer, og til opkøb med efterfølgende nedlæggelse af brug. Danmark, hvis animalske produktion er dobbelt så stor som den hollandske, har tilsvarende udfordringer med kvælstofforurening, og burde for længst være slået ind på samme kurs.

En mere effektiv og statslig styret jordfordeling ved bl.a. fallitter kombineret med mere støtte til plantebaseret landbrugsproduktion vil kunne bidrage til at opdele

ALTERNATIVET

de store landbrug i mindre enheder, fremme generationsskifte i erhvervet og skabe mere bæredygtige landbrugsbedrifter.¹³

Industribygninger, hvor der i dag er husdyr, vil i nogle tilfælde kunne omdannes til nye grønne planteproduktioner. Som eksempel kan nævnes den danske virksomhed Organic Plant Protein A/S, der har til huse i en konkursramt svinefabrik i Hedensted. Virksomheden producerer økologiske proteiner på basis af proteinrige bælgplanter.¹⁴

Den spirende produktionsform "vertical farming" vil også kunne finde sted i nogle af de store, tidligere staldbygninger. I dag er vertical farming meget strømkrævende, men vil i fremtiden i højere grad kunne baseres på mere bæredygtig strøm (solenergi, vind, P2X, mv.).^{15 16}

En meget væsentlig del af omstillingen af landbruget vil kunne afhjælpes og fremmes økonomisk ved en omlægning og målretning af de nationale støtteordninger til landbruget og ved en bedre national udnyttelse af EU-landbrugsstøtten (Common Agriculture Policy, CAP).

Staten har på det seneste søsat og finansieret visse nationale udviklings- og forskningsaktiviteter til at fremme udvikling og produktion af sunde, plantebaserede fødevarer. Men der er brug for en langt mere massiv indsats - tilsvarende den vi har set indenfor vindenergisektoren - hvis Danmark på sigt skal klare sig landbrugsøkonomisk og reelt bidrage til at løse fremtidens udfordringer på fødevarerområdet.

ALTERNATIVET

Klima

Den nuværende situation

Det danske landbrug står i dag for over 1/3 af Danmarks samlede årlige udledning af drivhusgasser. Mens andre sektors udledninger er faldet, er landbrugets andel af de samlede udledninger steget.

Hvis man regnede dansk landbrugs andel på en måde, hvor man fulgte FN-klimapanelets anbefalinger for opgørelser af metanudledningernes klimaeffekt, ville dansk landbrug stå for knapt halvdelen af det samlede nationale udslip.¹⁷

Ifølge Klimarådet kan 90 % af drivhusgasudledningen fra dansk landbrug henføres til den animalske produktion med tilhørende dyrkning af foderafgrøder.¹⁸

En årlig import til den danske husdyrproduktion af 1,7 mio. tons GMO-sojafoder fra primært Argentina og Brasilien resulterer i mange tilfælde i afskovning, og i en årlig udledning af 6,2 mio. tons CO₂-ækvivalenter. Sojaen benyttes som billigt proteinfoder til danske grise, køer og fjerkræ. Drivhusgasudledningerne i Sydamerika fra denne sojadyrkning svarer til den årlige udledning fra 1,8 mio. danske personbiler. Dette regnes i mange tilfælde ikke med i klimaregnskabet for dansk landbrug. Regnes det med, får det landbrugets samlede årlige udledning af CO₂-e op på i alt 23,3 mio. tons.^{19 20 21 22 23}

Danmark er meget intensivt opdyrket. Ca. 7 % af markerne (171.000 ha) udgøres af tidligere lavvandede områder, våde enge, søer og moser, som gennem historien er blevet inddiget eller drænet for vand af driftige landmænd (lavbundslande), og de dyrkes nu med meget ringe økonomisk udbytte og i mange tilfælde kun profitabelt pga. EU-hektarstøtte. Lavbundslandene afgiver store mængder drivhusgasser, fordi gammelt plantemateriale fra de tidligere naturområder rådner ved dyrkning, og lavbundslandene står ifølge Klimarådet for mere end halvdelen af landbrugets samlede drivhusgasudslip.²⁴

Dansk landbrugs interesseorganisationer samarbejder med Udenrigsministeriet og DANIDA, og danske metoder og systemer for svine- og mælkeproduktion eksporteres via skattebetalte udlansprogrammer og projekter til lande som Colombia, Kenya, Vietnam, Indonesien.²³ På den måde er vi alle med til at betale for, at ikkebæredygtige produktionsformer udbredes til verdens fattige lande.

Mens Folketinget har besluttet at indføre en CO₂-skat (en gradvis indførelse af en forholdsvis ensartet CO₂-afgift på 750 kr. per ton CO₂-e) for de fleste danske økonomiske sektorer, er der endnu ikke taget stilling til, hvad der skal gælde for landbruget. En væsentlig CO₂-afgift på landbrugsproduktionen vil ifølge bl.a.

ALTERNATIVET

Klimarådet og Det Miljøøkonomiske Råd samfundsøkonomisk det være det klogeste og billigste. Prisen for samfundet samlet set vil være mange milliarder større, hvis CO₂-reduktionerne skal findes andre steder i samfundet.

Flere kritiske analyser peger på, at den nationale målsætning om reduktion af det nationale drivhusgasudslip med 70 % inden 2030 ganske enkelt ikke vil kunne indfries uden en meget markant omlægning af det danske landbrug mod en mere plantebaseret fødevarerproduktion.^{25 26}

Et meget brugt argument imod omlægning og reduktion af den konventionelle husdyrproduktion er, at den vil flytte ud af Danmark (lækage). Klimarådet og de Økonomiske vismænd har set nærmere på dette og konkluderer, at kun omkring én fjerdedel af reduktionen kan forventes modvirket af udflyttet produktion, da også verdens andre lande vil gøre sig bestræbelser for at leve op til Paris-aftalen på klimaområdet.²⁷

Klimagevinster ved omlægning

Den konventionelle husdyrproduktion med tilhørende foderproduktion dominerer den danske landbrugsproduktion og står for næsten 90 % af landbrugets samlede drivhusgasudslip. Hvis der i stedet produceredes mad direkte til mennesker på markerne (grøntsager, bælgeplanter, kartofler osv.) vil landbrugets klimabelastning falde meget markant.

Når der samtidig med lukningen af den konventionelle husdyrproduktion kan frigøres store jordarealer, som nu benyttes til foderproduktion, vil det konstante fald i de dyrkede arealers kulstofindhold (udpining af jord) kunne ophøre. Nye naturområder og skove vil kunne lagre CO₂ i forbindelse med naturlig opbygning af biomasse (levende planter og delvist nedbrudte planterester).²⁸ Udtagningen af de nuværende opdyrkede lavbundslande (170.000 ha), med deres store udledninger af CO₂ samt en stigning i skovarealet vil kunne spille en central rolle i indsatsen for klimaet.

Etablering af nye bæredygtige planteproduktioner og udlægning af arealer til natur og skov vil gøre landskabet mere robust overfor klimændringer, og modvirke og dæmpe konsekvenserne af klimafænomener som hedebølger, kraftig nedbør og skybrudshændelser.²⁹

ALTERNATIVET

Miljø

Den nuværende situation

Den konventionelle husdyrproduktion er i dag den mest miljøbelastende produktionssektor i Danmark og står for langt hovedparten af de samlede udledninger af kvælstof, fosfor, tungmetaller, sprøjtegifte og antibiotika. F.eks. stammer 70 % af den samlede kvælstofudledning og 55 % af udledningen af fosfor fra landbruget.⁵

30 31 32 33

Til trods for årelang politisk opmærksomhed vedrørende husdyrproduktionen og den tilhørende foderafgrødeproduktions kvælstofforurening af luft, jord og vand fortsætter produktionen og bevirker, at langt hovedparten af de danske søer, åer og kystnære havområder er i dårlig miljømæssig tilstand.^{32 34 35}

Det samme gør sig gældende i forhold til sprøjtegifte og grundvand. Trods mange års reguleringer af landbruget er forureningen af grundvandet (drikkevand) et konstant og tiltagende problem.

Miljøgevinster ved omlægning

Når der omlægges til bæredygtig, økologisk og plantebaseret fødevareproduktion, ophører brugen af sprøjtegifte og antibiotika, og da der så vil kunne produceres samme mængde mad på et meget mindre areal, vil udledninger af kvælstof og fosfor reduceres markant.

Hovedparten af forureningen af vores drikkevand, søer, åer og havmiljø vil ophøre. Danmark vil få et meget renere og sundere miljø, og bæredygtig, økologisk planteproduktion og etablering af mere fri natur og skov vil generelt sikre renere, mere klimarobuste og mere naturlige økosystemer.

Vi vil som land - modsat nu – for første gang i mange år kunne vende en negativ udvikling og leve ordentligt op til en række internationale miljøkonventioner, EU-politikker og direktiver vedrørende bl.a. nitrat, ammoniak, havmiljø, tungmetaller og biodiversitet.³⁶

ALTERNATIVET

Natur

Den nuværende situation

Det største problem for den danske natur og biodiversitet - og hovedårsagen til at den forsvinder - er ifølge alle eksperter pladsmangel og manglende fysisk sammenhæng.³⁷

Mens husdyrproduktionen med tilhørende foderafgrødedyrkning er den massivt største arealforbruger i Danmark (næsten halvdelen af Danmarks samlede landflade), optager den store danske soyaimport (primært svinefoder) også et dyrket, tidligere skovareal i Sydamerika på størrelse med Sjælland.

Sammen med Bangladesh er vi på verdensplan det mest opdyrkede land med mindst plads til natur. I Danmark udnyttes ca. halvdelen af det samlede landskab til dyrkning af monokulturer med hvede, byg, raps mv., som anvendes som dyrefoder i husdyrindustrien. 4 ud af 5 danske marker udnyttes til dette formål.⁷

Dræning af vådområder som søer og moser, som dernæst er benyttet som foderafgrødemarker (lavbundsjord), har resulteret i, at mange arter af vilde dyr og planter er forsvundet, og generelt har landbrugets fokus på husdyrproduktion i Danmark og i verden resulteret i et voldsomt fald i biodiversitet.

Herhjemme er typiske agerlandsfugle som hvide storke, agerhøns og viber forsvundet eller blevet sjældnere, og mange arter af bl.a. sommerfugle, bier og hvepse mv. er nu udryddelsestruede eller helt forsvundet.³⁸

Danmark, med vores særligt store husdyrproduktion, har i de senere årtier været bundskraberen blandt EU's 27 medlemslande, når det kommer til natur. Langt hovedparten af de danske naturområder og mange af vores vilde arter er ifølge Det Europæiske Miljøagentur i klar tilbagegang.³⁹

Den samlede vægt af husdyr (køer og grise primært) på kloden er nu 15 gange større end vægten af de vilde pattedyr – inklusiv alt fra spidsmus og hjorte til blåhvaler.⁴⁰ Og dette misforhold er mange gange skævere, hvis man beregner det for Danmark. Fortsætter udviklingen uændret, vil der stort set ikke være vilde dyr tilbage på jorden om 50 år.

Adskillige politiske hjælpepakker gennem de seneste årtier til den skræntende danske natur har ikke haft den ønskede effekt, fordi de har bygget på dels frivillighed fra landbrugets side og dels overoptimistiske forventninger til snarligt kommende tekniske løsninger (fx ændret fodersammensætning, opsamling af ammoniak i stalde, avlsarbejde rettet mod ændret stofskifte og hurtigere voksende husdyr).

ALTERNATIVET

Naturgevinster ved omlægning

Mens naturen i dag udgør under 10 % af det samlede danske areal, vil Danmark ved en omlægning af den konventionelle husdyrproduktion kunne få øget sit naturareal betydeligt og komme på højde med andre EU-lande (som fx Holland).^{41 42}

På grund af offentlig kritik af importen af GMO-soja fra tidligere skovområder i Sydamerika, som både resulterer i skovfældning og marginalisering af lokale fattige befolkningsgrupper, er der i dag stor interesse blandt danske politikere og landmænd for at erstatte sojaen med proteinrigt græs dyrket på danske marker. Og der er afsat mange statsmidler til at eksperimentere med og udvikle græsproteinproduktionen. Afskaffes den animalske produktion vil der ikke skulle produceres store mængder foderafgrøder i form af græsprotein, som ville beslaglægge store arealer i Danmark, hvor naturen i forvejen mangler plads.

Omlægges fx halvdelen af de nuværende fodermarker til natur og skov, vil de sidste årtiers faldende kurver over naturens og biodiversitetens tilstand i Danmark for første gang i årtier kunne vendes.

Lavbundslande vil igen kunne omdannes til våde naturområder ved blot at slukke for vandpumper og ved at lave huller i diger.

Samlet set vil omlægningen også give mulighed for endelig at leve ordentligt op til en række EU naturforpligtelser (Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiverne), og også til en kommende og juridisk bindende EU-forordning om naturgenopretning af 20 % af både vores land- og havareal med velfungerende naturområder inden 2030.⁴³

ALTERNATIVET

Dyrevelfærd

Nuværende situation

Lige nu produceres omkring 200 millioner dyr om året i den danske konventionelle husdyrproduktion. Mange handyr (tyrekalve, haner) anses for værdiløse og slægtes kort efter fødsel, og for samtlige husdyr i den konventionelle husdyrindustri gælder det, at de ikke kan få dækket essentielle dele af deres naturlige behov og udleve deres naturlige adfærd. Deres plads er minimal, de lever indendørs i betonhaller. De sover, spiser og har afføring på samme sted.

I dag fikseres søer flere uger ad gangen, pattegrise bliver halekuperet og de kastreres uden bedøvelse. Og et slagtesvin på 100 kg lever på 0,65 m².

En ¼ af nyfødte griseunger dør af sult, kulde og ved primitiv aflivning i staldene – tallet er steget konstant de senere år, og der er nu tale om ca. 30.000 dødsfald og aflivninger OM DAGEN.⁴⁴

Langt over halvdelen af søer og mere end hver tredje slagtesvin lider af mavesår.⁴⁵

Der er et mindre antal køer end for 50 år siden, men der produceres meget mere mælk.⁴⁶ Danske malkekøer er de mest produktive i EU, og yder omkring 30-40 liter mælk i døgnet. De danske malkekøer insemineres hvert år for at holde mælkeydelsen oppe, de kælver 3-4 gange, og slagtes så snart ydelsen aftager efter at have levet 5-6 år.^{47 48}

Kalve tages fra deres mødre efter 12 timer i det konventionelle landbrug (og efter 24 timer i det økologiske), hvor de i naturen går sammen i halve til flere år.

Kyllinger og høns holdes indespærret i tusindvis under forhold, hvor deres naturlige adfærd ikke kan tilgodeses. De lider meget ofte af organsvigt, kan dårligt bære deres egen vægt, og langt de fleste æglæggende høner (85 % af både konventionelle og økologiske) har flækkede brystben, da de er fremavlet til at danne større æg end der er plads til i deres kroppe.⁴⁹

ALTERNATIVET

Dyrevelfærdsgevinster ved omlægning

Der vil ikke være ca. 200 millioner husdyr, som lever under kritisable vilkår og behandles uetisk og slages. Den massive dyremishandling vil ophøre. Ophøret af den konventionelle husdyrproduktion vil udgøre et nationalt paradigmeskifte i forhold til dyrevelfærd og samfundsetik.

Vi vil også som de næste skridt se nærmere på, hvordan husdyr i det økologiske landbrug kan få bedre livsvilkår, og på hvordan de bedst kan indgå i og udfylde gavnlige funktioner i et bedre balanceret landbrug og i den danske naturpleje.

Fødevarerforsyning

Den nuværende situation

Ved produktion af kød og mejeriprodukter går hhv. 40 %, 50 %, 75 %, 90 % og 96 % (æg, kylling, mælkeprodukter, gris og ko) af kalorierne og proteinerne tabt i forhold til en plantebaseret produktion.⁵⁰ Det er derfor ineffektivt fødevareremæssigt at satse på husdyrproduktion fremfor at producere langt mere sund, plantebaseret mad på et langt mindre areal.⁵¹

Der tales pt. om en fødevarer- og energikrise, som er opstået pga. konflikten mellem Vesten og Rusland og pga. krigen i Ukraine. Der er opstået forsyningsproblemer med naturgas til Vesten fra Rusland, og den globale hvedeforsyning er truet, fordi eksporten af hvede til verdensmarkedet fra Ukraine er faldet. Kriserne har resulteret i stigende energi og fødevarerpriser, som især rammer nogle af verdens fattigste (især i Afrika og Mellemøsten).

Der skubbes i den sammenhæng på fra dansk landbrugs side for at øge landbrugsproduktionen. F.eks. ved at give bedre muligheder for at øge svineproduktionen, så mere gylle kan bruges til at producere biogas, at ophæve nuværende begrænsninger for anvendelse af gødning på hvedemarker, at ophæve EU's krav om udlægning af 4 % af det dyrkede areal til brakmarker for at beskytte vilde plante og dyrearter mv. Alt sammen ideer, som skal tjene til at gavne indtjeningen i landbruget på bekostning af klimaet, dyrevelfærden, miljøet og naturen, og som reelt ikke vil gavne de fattige, som rammes af krisen.

Fødevarerforsynings-gevinster ved omlægning

Omlægges den konventionelle husdyrproduktion til plantebaseret fødevarerproduktion, ville der med uændret arealforbrug kunne brødfødes 49 mio. mennesker årligt, hvilket er mere end det tredobbelte af, hvad landbruget kan brødføde i dag.⁴¹

Flere studier viser desuden, at der ved en mere naturvenlig landbrugsproduktion ("regenerative agriculture"), hvor brug af gylle minimeres og kunstgødning udgår, og i stedet erstattes af andre tiltag, herunder brug af grøntgødning, fortsat vil kunne produceres mindst den samme mængde fødevarer som i dag.^{52 53}

Andre studier viser også, at en mere naturvenlig produktion kan give øget pollenspredning, bedre modstandskraft mod skadedyr og sygdomme, en mere frugtbar jord, bedre vandbalance og kulstoflagring samt et forhøjet indhold af næringsstoffer.⁵⁴

ALTERNATIVET

Ved omlægning til plantebaseret og mindre highinput planteproduktion vil den store årlige import fra Rusland af kunstgødning og foderstoffer til dansk landbrug desuden bortfalde og mindske Danmarks bidrag til Ruslands økonomi samt reducere vores afhængighed af landet. Siden Ruslands annektering af Krim i 2014 har dansk landbrug købt for ca. 5,2 mia. kr. dyrefoder og for ca. 2,2 mia. kr. gødning af Rusland, hvoraf langt hovedparten er gået til dyrkning af de danske fodermarker.⁵⁵

ALTERNATIVET

Sundhed

Den nuværende situation

Danskerne hører til de befolkninger i verden, som har det højeste forbrug af kød og mejeriprodukter. I gennemsnit spiser danskerne mere end det dobbelte af animalske produkter end en gennemsnitsverdensborger, og fire gange mere end kloden kan holde til, hvis alle andre levede på samme måde, som vi gør her i Danmark.^{56 57 58}

Mens mange danskere mener, de spiser sundere i dag end tidligere, viser al nyere statistik, at danskernes indtag af kød og mejeriprodukter fortsat og konstant ligger meget højt.⁵⁹

Et stort antal medicinske undersøgelser viser en meget klar sammenhæng mellem højt indtag af kød og mejeriprodukter og udbredelsen af livstilssygdomme som type 2-diabetes, hjerte-karsygdomme og forskellige kræftformer.⁵⁹

Udledningen af sundhedsfarlige tungmetaller, udbredelsen af antibiotikaresistens og ammoniakluftforureningen fra landbruget koster hver år mange menneskeliv i Danmark.^{60 61}

FN's fødevarer- og landbrugsorganisation (FAO), FN's miljøprogram (UNEP) og flere andre forskere har i årevis advaret om, at der er en tæt sammenhæng mellem animalsk produktion og nye epidemier. Allerede i 2004 udgav FAO og WHO en rapport, der pegede på, at den primære årsag til zoonoser (sygdomme, som smitter mellem dyr og mennesker) er "øget efterspørgsel på animalsk protein".⁶²

I 2020 udgav UNEP en rapport, som pegede på en række årsager til zoonoser; igen med "øget menneskelig efterspørgsel på animalsk protein" øverst på listen.⁶³

I Danmark bruges der i dag ca. dobbelt så meget antibiotika i husdyrproduktion, som der benyttes til behandling af mennesker. Forbruget af antibiotika i husdyrproduktionen leder til udvikling af antibiotikaresistente MRSA-bakterier hos svin, som nemt overføres til landbrugsmedarbejdere og spreder sig videre ud i samfundet. En undersøgelse fra 2018 viser, at der forekom MRSA-bakterier i næsten 90 % af alle danske svinestalde.⁶⁴

Der tilsattes i mange år - og til og med juni i år (2022) zink i foderet til smågrise for at standse diarree, som skyldes for tidlig adskillelse af smågrisene fra deres moder. Nu er et EU-forbud mod zinktilsætning til pattegrise trådt i kraft efter særligt høje forureningstal fra Danmark, hvor den udbragte gylle resulterede i miljøfarlig zinkforurening af miljøet. Danske dyrlæger frygter nu, at zink-forbuddet vil medføre flere infektionssygdomme hos pattegrisene og derfor kan lede til et endnu større

ALTERNATIVET

forbrug af antibiotika og medfølgende risiko for udvikling af antibiotikaresistente MRSA-bakterier.^{65 66}

Sundhedsgevinster ved omlægning

Et studie fra Københavns Universitet finder, at samfundet vil kunne spare op mod 20 mia. kr. årligt og undgå i tusindvis af dødsfald årligt, hvis danskerne fulgte kostrådene om mere grønt og bælgfrugter mv. Besparelserne vil komme pga. et markant fald i omkostninger til sundhedsvæsenet, flere år på arbejdsmarkedet og øget livskvalitet.⁶⁷

Mange studier viser, at personer som spiser plantebaserede fødevarer, lever markant flere år end andre personer. Fx viser et nyt norsk studie, at en 20-årig mand kan forvente at leve næsten 14 år længere, hvis han begynder at spise plantebaseret, og en 20-årig kvinde kan forvente at leve over 10 år længere.⁶⁸

Andre studier dokumenterer, at der er 40 % mindre risiko for at opleve alvorlig negative langtidsvirkninger af COVID-19, hvis man spiser plantebaseret.⁶⁹

Generelt vil også flere og bedre muligheder for, at personer kan komme ud i naturen – inklusiv i flere skovområder – have en positiv indvirkning på danskernes fysiske og mentale helbred.⁷⁰

Reduktionen af sprøjtegiftforureningen af grund- og drikkevand vil ophøre og mindske risikoen for negative humane sundhedseffekter. Nedsivning af allerede anvendte pesticider kan dog ikke bremses og vil først ophøre helt efter nogle årtier.

ALTERNATIVET

- 1 Campbell, B., et. al., Agriculture production as a major driver of the earth system exceeding planetary boundaries, 2017
- 2 Faktaark om dansk økonomi. [Danmarks Statistik](#)
- 3 Antal økologiske dyr i Danmark. [Danmarks Statistik](#)
- 4 Medarbejdere i dansk husdyrbrug: Hvem er de, og hvad er deres rolle i sikring af dyrevelfærd? Inger Anneberg og Jan Tind Sørensen, Aarhus Universitet, DCA rapport nr. 080, DCE Aug. 2016.
- 5 Landbrugsstyrelsens hjemmeside, og Udenrigsministerens svar på spg. 26 fra Europaudvalget (KOM (2018) 0322, 5. feb. 2020.
- 6 [Nationalbanken](#)
- 7 Sådan Ligger Landet. [Danmarks Naturfredningsforening](#)
- 8 Bugge, C. Forsker: Uændret animalsk produktion risikerer at afvikle landbruget. [Altinget Fødevarer Debat \(2021\)](#).
- 9 “Plant-based meat by far the best climate investment”, The Guardian, 7th July, 2022.
- 10 [Dansk landbrug er en elendig forretning.](#)
- 11 Fødevarerklængens bidrag til beskæftigelse og indkomst. Landbrug & Fødevarer 2020.
- 12 [EU country factsheets.](#)
- 13 Dalby Planen. [Frie Bønder - Levende Land](#)
- 14 Organic Plant Protein – i Danmark. [Organic Plant Protein](#)
- 15 Blaustein-Rejto, D. Don't Count Out Vertical Farms Indoor Ag Might Use More Energy to Use Less Land, Fertilizer, and Pesticide. [The Breakthrough \(2018\)](#).
- 16 Vertical Farming – i Danmark. [Nordic Harvest.](#)
- 17 Landbruget står for knap halvdelen af Danmarks udslip af drivhusgasser. [Greenpeace.](#)

ALTERNATIVET

- 18 Dansk landbrugs drivhusgasudledning og produktion (se 'notat til dansk landbrug'). [Klimarådet](#).
- 19 2020 Basisfremskrivning. Klima- og energifremskrivning frem til 2030 under fravær af nye tiltag. [Energistyrelsen](#)
- 20 Dansk importfoder udleder lige så meget CO2 som 1,8 millioner biler. [Ingeniøren](#).
- 21 Denmark's National Inventory Report 2020 - Scientific Report from DCE – Danish Centre for Environment and Energy. [European Environment Agency](#)
- 22 Dansk landbrugs drivhusgasudledning og produktion (se 'notat til dansk landbrug'). [Klimarådet](#)
- 23 Global Afrapportering, Energistyrelsen, april 2022.
- 24 Dansk landbrugs drivhusgasudledning og produktion (se 'notat til dansk landbrug'). [Klimarådet](#)
- 25 Hvordan indfris 70%-målet i 2030? – Greenpeace-indspil til regeringen. [Greenpeace](#)
- 26 Landbruget belaster klimaet mere end mange tror. [NOAH](#)
- 27 Dokumentationsnotat CO2e-lækage og dansk klimapolitik. [Det Økonomiske Råd](#)
- 28 Foredrag ved professor Jørgen Eivind Olesen. [Miljøstyrelsen – iClimate Interdisciplinary Centre for Climate Change – Århus Universitet](#)
- 29 Agroforestry and tenure - FN-rapport om klimastærke landbrug. [FAO.org](#)
- 30 Vandløb. NOVANA. Århus Universitet – [Nationalt Center for Miljø og Energi](#). (2018).
- 31 En Storm i et Glas Vand og det reelle problem. Markager, S. [Ingeniøren – Watertech](#)
- 32 Fosforkortlægning af dyrkningsjord og vandområder i Danmark. [Aarhus Universitet, DCE](#). (2020).

ALTERNATIVET

- 33 Tilførsel af næringsstoffer og organiske stoffer. [Århus Universitet – Nationalt Center for Miljø og Energi \(2012\)](#).
- 34 Søer. NOVANA. Aarhus Universitet. Videnskabelig rapport nr. 417, Aarhus Universitet, 2020.
- 35 Marine Områder 2020. NOVANA, Videnskabelig rapport nr. 475, Aarhus Universitet, 2020.
- 36 State of nature in the EU. [European Environment Agency \(EEA\)](#)
- 37 Genopretning af Biodiversitet og Økosystemer . Ekspertudtalelse. [IPBES.dk](#)
- 38 Den Danske Rødliste 2019. Aarhus Universitet. Institut for [Bioscience](#). (revideret 28 april 2022).
- 39 State of nature in the EU. [European Environment Agency \(EEA\)](#)
- 40 The biomass distribution on Earth, by Yinon M. Bar-On et. Al. PNAS, 2018. PNAS
- 41 Vild natur vælter frem i Europa, mens Danmark sakker bagud. [Information](#) (2016).
- 42 Fra foder til føde. [Rådet for Grøn Omstilling](#). nov. 2020.
- 43 Proposal for a Regulation on Nature Restoration, COM (2022) 304 final, 2022/0195 (COD).
- 44 Landsgennemsnittet for produktivitet i produktionen af grise i 2021, Claus Hagen, Notat SEGES INNOVATION nr. 2004, 3. juni 2022.
- 45 Har dyrene det godt til åbent landbrug? [Dyrenes Beskyttelse](#)
- 46 Rekordstor mælkeproduktion efter ophør af kvoter. [Danmarks Statistik](#)
- 47 Fakta om mælkeproduktionen. [SEGES INNOVATION](#).
- 48 Danske malkekøer er de mest produktive i EU. Magnus Nørtoft. Danmarks Statistik 23. okt. 2018.
- 49 Keel bone fractures in Danish laying hens: Prevalence and risk factors. Ida C. N. Thøfner et al. PLOS ONE 16(8), 13 Aug. 2021.

ALTERNATIVET

- 50 Hayek, M. N., Harwatt, H., Ripple, W. J. & Mueller, N. D. The carbon opportunity cost of animal-sourced food production on land. *Nature Sustainability* (2020) doi:10.1038/s41893-020-00603-4.
- 51 Avoiding meat and dairy is single biggest way to reduce your impact on earth. [The Guardian](#) (Links til forskning i artiklen)
- 52 LaCanne, C. E. & Lundgren, J. G. Regenerative agriculture: merging farming and natural resource conservation profitably. *PeerJ* 6, e4428 (2018).
- 53 Intensiv grøntsagsproduktion på plantebaseret gødning. [ICROFS, Internationalt Center for Forskning i Økologisk Jordbrug og Fødevarer-systemer](#).
- 54 Tusindvis af studier slår fast: Marken kan dyrkes mere naturvenligt, uden at det koster udbytte. [Nyheder Økologi](#)
- 55 Dansk Vegetarisk Forenings tidsskrift. 17.marts 2022.
- 56 Danskernes kødforbrug og holdninger til kød og plantebaserede fødevarer., Coop Analyse og DVF, 2021.
- 57 Dietary change in high-income nations alone lead to substantial double climate dividend, *Nature Food*, January 2022
- 58 Klimavenlig mad og forbrugeradfærd, Klimarådet 2021.
- 59 Den Plantebaserede Kost, Maria Felding & Tobias Schmith Hansen, Muusmann Forlag 2016 (ny udgave i 2020).
- 60 EU advarer Danmark: Få styr på jeres forurening. [Nyheder Økologi](#)
- 61 Råd, D. Ø. Ammoniakforurening kan reduceres. [Folketinget](#).
- 62 FAO and WHO 2004: Report of the WHO/FAO/OIE joint consultation on emerging zoonotic diseases.
- 63 Preventing the next pandemic - Zoonotic diseases and how to break the chain of transmission. [UN Environment](#) (2020).
- 64 MRSA i 90% af danske svinestalde. [Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø](#)

ALTERNATIVET

- 65 Antibiotikaresistens og handel med svin har været med til at accelerere spredningen af husdyr-MRSA. [Statens Serum Institut](#) (2018)
- 66 Seniorrådgiver, ph d. I. A. Hvad fremmer og hvad hindrer landmænd og dyrlæger i at reducere brugen af antibiotika og medicinsk zink til svin? Århus Universitet
- 67 Jensen, J. D. Sundhedsøkonomiske effekter ved efterlevelse af klimavenlige kostråd (14,9 milliarder). [Københavns Universitet](#) (2021).
- 68 Estimating impacts of food choices on life expectancy: A modeling study. Lars T. Fadnes et al. PLOS Medicine, February 2022.
- 69 Plant-Based Diet Reduces Risk of Severe COVID-19, Jeanelle Jacobs, Clinical Advisor, 14th February 2022.
- 70 Forskning: Naturen er godt for dit helbred. [Berlingske](#), 26 juli 2018.
- 71 Observation on the proposal by Denmark for CAP Strategic Plan 2023-2027. CCI:2023 DKOGAFSP001. EU Commission, Brussels March 2022.